

<sup>17</sup> Cicero és Caesar politikai és személyes kapcsolatához lásd M. GELZER: *Cicero und Caesar*. Wiesbaden, 1968.

<sup>18</sup> A pro Deiotaro filológiai elemzését lásd H. C. GOTOFF: *Cicero's Caesarian Speeches: A Stylistic Commentary*. Chapel Hill–London, 1993.

<sup>19</sup> Caesar békepolitikájához lásd H. DAHLMANN: *Clementia Caesaris*. In *Caesar*. Hrsg. Von D. Rasmussen. Darmstadt, 1967. 32. skk.

<sup>20</sup> Cic. Deiot. 4.

<sup>21</sup> W. KUNKEL: Die Funktion des Konsiliums in der magistratischen Strafjustiz und im Kaisergericht I–II. In *Kleine Schriften* 153. skk.

<sup>22</sup> Cic. Deiot. 15. skk.

<sup>23</sup> Suetonius, Divus Iulius 43. 1.

<sup>24</sup> Valerius Maximus, Dicta et facta memorabilia 6.2.11.

<sup>25</sup> Bringmann 85.

## T É K A

## Hiánypótló könyv az 1956. októberi hallgatói mozgalomról

KISS TAMÁS: *Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége. 1956 – Szeged*. Szeged, 2002, Belvedere Meridionale.



A kötet szerzője, *Kiss Tamás* a második világháború utáni magyar történelem első szabadon választott, alulról építkező hallgatói szervezetének a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségének egyik szervezője és vezetője több alkalommal, először 1999-ben járt a Belvedere Meridionale meghívására Szegeden, a Tanárképző Főiskola Történettudományi Tanszékén.

A magyar hallgatói mozgalom szempontjából igen jelentős és az 1956-os forradalom előkészítése szempontjából legalább ekkora jelentőséggel bíró MEFESZ, alapításának, majd országos szervezése elindulásának napjairól első alkalommal jelent meg összefoglaló tanulmány, és első alkalommal került közlésre az október 20-i nagygyűlés magnetofon-felvételének szövege is, mely az eseményről való ismereteinket, a felszólalások hangulatával, a tanulmányi és politikai követelések lelki hátterével bővíti komolyan használható forrásanyaggá.

A hiánypótló kötetben a szerző szöve-



ges és képi dokumentumokkal bizonyítja, hogy szegedi egyetemeken 1956. október 13–23. között történetekre igazak az alábbi megállapítások.

Az önálló egyetemi ifjúsági szervezet gondolata néhány fiatal egyetemista szabad elhatározásából, külső ráhatás nélkül született meg. A kezdeményezés nem a fennálló hatalom részéről, de nem is valamiféle „re-

2002/XIV. 1–2.

akciós” szervezet részéről történt. Az első, október 17-én készült plakáton így fogalmaztak: „Mi, a Szegedi Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem, a Szegedi Pedagógiai Főiskola, a Szegedi Zenetanárképző hallgatói 1956. október 16-án létrehoztuk saját egyetemi ifjúsági szervezetünket a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetségét. A Szegedi MEFESZ.”

A szervezet neve több helyen más-más alakban, a rövidítés a legtöbbször hibás feloldásban szerepel. A szövetség rövidítése helyesen MEFESZ volt, az „e” ejtéskönnnyítő hangként került a szóba. A kötet tisztázza, hogy a szervezet nem utóda az 1948-ig működő Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szervezetének, nem azonos az 1945 júliusában a balatonlellei diákkonferencián alakult Magyar Egyetemek és Főiskolák Szövetségével (mint ahogy – hibásan – szerepel az 56-os Intézet adatbankjában, 378, 687) és nem helyes a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetsége említés sem (hibásan említi: BERTÉNYI IVÁN – GYAPAY GÁBOR: *Magyarország rövid története*. Maecenas, 1992, 600., illetve *A Szegedi Tudományegyetem múltja és jelene*. Szeged, 1999, 27., valamint ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Osiris, 1999, 385.) A mozgalom már a kezdetétől teherként hordozta magán a név problematikáját. Már a szervezet megalakulásáról szóló első hír (*Délmagyarország*, 1956. október 18.), is rossz nevet tartalmazott: „A vita eredményeként új ifjúsági szervezetet alakítottak a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetségét...” E névkérdés eldöntését segíti a kötet mellékletében közölt Diáktestvéreink! című felhívás.

A szervezet célját három napig – október 16-ig – a kezdeményezők sajátos ifjúsági érdekvédelmi szervezetként fogalmazták meg, bár már ekkor is foglalkoztak nem csak tanulmányi és szociális, hanem ezeken túlmenő követelésekkel, mint például a szabad

elvi viták rendezési joga. Amellett, hogy *Kónya Albert* (1917–1988) oktatási miniszter október 17-én a déli órákban részt vett a Jogtudományi Kar MEFESZ alakulógyűlésén, és délután a Dugonics téri központi épületben találkozott az egyetemi karok több professzorával és az ifjúság képviselőivel, akiknek ígéretet tett a problémák tolmácsolására és megoldására, a hatalom reakciói nem volt egyértelműen támogató. Egy, a Politikatörténeti Intézet Levéltárában (290. f 1/11) található dokumentum szerint az *Orbán László* által az egyetemi eseményekről, az MDP Politikai Bizottsága tagjai és a KV titkárai számára készített jelentésre *Marosán György* a következő megjegyzést írta: „Elvileg egyetértek, de vigyázni kell, nehogy az egyetemi stricik hangulata átmenjen kommunista és szovjetellenes támadássá.”

A kezdeményezés után három nappal a hallgatók által megfogalmazott politikai követeléseket is programba vették a szervezők, majd amikor október 17-én a csatlakozásra felhívással fordultak az ország többi egyeteméhez, már eldöntött kérdés volt, hogy a MEFESZ politikai követeléseket is megfogalmaz. „Az utolsó nagygyűlés után úgy éreztük – vallja *Czigány Lóránt* – Holnapra meghódítjuk a Holdat! (...) Követeléseink annyira nagy horderejűek voltak, hogy most nevetségesnek, képtelennek éreztük őket..., azt hittük, mindenki nevet rajtunk. (...) Úgy éreztük, hogy túl erős dolgokat és túl sokat követeltünk. Nem tudtuk, hogy mit tegyünk ezután.” (Közlő: BILL LOMAX: *Magyarország 1956*. Budapest, 1989.)

A MEFESZ, mint szervezet – a fennálló politikai, rendszerrel ellentétben – a klaszszikus, a közvetlen demokrácia elvein alapult, biztosítva a tagok teljes gondolat, vélemény és döntési szabadságát. Az október 20-i nagygyűlésen *Lejtényi András* olvasta fel az alapító okrikat-tervezetét, benne a létrehozás céljaival: „A szövetség célja, hogy az egyetemokről és főiskolákról kikerülő



ifjúság, mely a nemzet agyát van hivatva képviselni, ne közönyös passzív tömeg, ne gyáva, gerinctelen és önző réteg legyen, hanem népéért, hazájáért, boldogabb jövőnkért harcoló bátor, lelkes sereg. Ne riadjon vissza az igaz szó kimondásától, hanem képzettségével, tudásával, tehetségével népünket, hazánkat szolgálja.”

Az október 16-i nagygyűlésen javasolt, majd az október 20-i nagygyűlésen szavazással is megerősített politikai követelések tartalmazták mindazt, amit két nappal később – október 22-én – az ország különböző egyetemlein megfogalmaztak. A Szegedről kiinduló pontok tartalmazták a nemzet függetlenségének, a nemzeti jelképek visszaállításának, a szabad demokratikus választási rendszer bevezetésének, az elmúlt időszak bűnősei felelősségre vonásának és Nagy Imrének a vezetésbe való beválasztásának követelését.

Gallicus rovatában, a Reflektorban a Szabad Európa Rádió így kommentálta az eseményeket: „A szegedi ifjak forradalmáról szól mai reflektorunk. Vihar van Szegeden, pusztító vihar, hallottuk az imént a hivatalos Budapest szócsövében. Valóban vihar van Szegeden, ámbár nem a természet erőinek, hanem az ifjú lelkek lázadásának elemi viharra. De ugyan miért nevezik ezt a vihart pusztítóknak? Lehet, sőt valószínű is, hogy a rendszer számára pusztító, de éppen úgy lehet, sőt bizonyos, hogy a nemzet számára tisztító és építő. Vihar dúl tehát Szegeden, szinte forradalmi vihar. Nemcsak szavakkal és nemcsak ideálokkal, hanem tettekkel is. Hiszen azok az ifjak, akik a Tisza-parti

metropolisban kivonultak a szellemi barikádokra, egyben kivonultak a DISZ-ből is és menten létrehívták a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egyesült Szövetségét. Gondoljuk csak el mit jelent ez a fordulat. Hiszen a DISZ volt az a karám, amibe a rendszer semmi áldozatot nem sajnálva, semmi terrortól vissza nem rettenve, be akarta kényszeríteni, jobbadán be is kényszerítette az ifjúságot. A jövő a miénk, hirdették. Ez a jövő tört ki Szegeden és tört ki másutt is a hámból, ez a jövő hagyta megvetőleg maga mögött a vörös karámot és lobogtatja ugyanazokat a zászlókat, ugyanazokkal a jelszavakkal, amelyeket lobogtattak a negyvennyolcas ifjak is.”

A kötetbe megszerkesztésre került a szerzővel történt első találkozás alkalmával *Döbör András* és e cikk szerzője által készített, több mint háromórás beszélgetés anyaga is, mely az oral history technikai lehetőségei által tovább árnyalja a képet. Kiss Tamás kötődésiről, a forradalom és a MEFESZ utóéletéről, és saját további sorsáról is megosztja gondolatait, emlékeit az érdeklődő olvasóval.

A könyv értékes tagja az 1956-os események feldolgozásával foglalkozó és ugyanakkor a forradalom előkészítésében jelentős szerepet játszó egyetemi-főiskolai ifjúság tetteinek bemutatását magára vállaló kiadó, a Belvedere Meridionale, Szemtanú címet viselő könyvsorozatának, mely következő kötete, Szeged város 1956-os forradalmi polgármestere, *dr. Perbíró József*, emlékiratait közli 2002. tavaszi megjelenésekor.

JANCSÁK CSABA